

Актуальне наукове дослідження проблем функціонального призначення оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі[1]

Організована злочинність, якій властиві професіоналізм і транснаціональний характер, як слушно зазначається у рецензованій монографії М.А. Погорецького, становить небезпеку не лише національним інтересам окремої держави, а й усьому світовому співтовариству. Організовані злочинні угруповання, будучи пов'язаними з незаконними операціями з переміщення через державні кордони матеріальних і нематеріальних засобів, що приносять істотну економічну вигоду, використовуючи сприятливу ринкову кон'юнктуру інших держав, значні розходження в системах кримінального правосуддя різних країн, сучасні комунікаційні технології, банківські системи електронних розрахунків, проникають у легальну економіку інших країн за допомогою корупції й насильства. Вони посягають на цілий комплекс найбільш значущих соціальних цінностей, таких як життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека людини, безпека суспільства і держави, приватна, суспільна й державна власність тощо, а тому безперечно актуальною є розробка ефективних засобів протидії організованій злочинності.

Рецензована праця М. А. Погорецького є комплексним монографічним дослідженням багатогранних актуальних проблем функціонального призначення оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі, вирішення яких має суттєве значення для вдосконалення діяльності правоохоронних і судових органів у боротьбі зі злочинністю, в тому числі й з організованими й формами, та захисту прав і свобод людини. В ній міститься глибокий і всебічний аналіз оперативно-розшукових і кримінально-процесуальних норм та інститутів з теми дослідження.

У монографії запропоновано вирішення низки проблемних теоретичних питань, які мають не лише наукове, а й практичне значення для вдосконалення правового регулювання оперативно-розшукової діяльності і кримінального процесу, що особливо важливо для розробки нового КПК України й узгодження з ним інших законодавчих і відомчих нормативно-правових актів у цій сфері.

В монографічному дослідженні автор зробив глибокий і змістовний аналіз наукових джерел з філософії, загальної теорії права, історії держави та права, кримінального, кримінально-процесуального права, криміналістики, теорії оперативно-розшукової й контррозвідувальної діяльності, а також матеріалів практики й на цьому ґрунті виклав власні наукові та правові засади використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності як приводів і підстав для порушення кримінального провадження, проведення слідчих дій, прийняття інших процесуальних рішень, а також для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальній справі.

Вдалою є обрана автором структура монографії, яка дозволила йому дослідити генезис оперативно-розшукової діяльності і проблеми використання її результатів у кримінальному процесі на різних етапах розвитку вітчизняного кримінального процесу, узагальнити досвід зарубіжних країн, а також практику Європейського Суду з прав людини й використати багатий емпіричний матеріал (анкетування оперативних працівників, слідчих, прокурорів, суддів, узагальнення оперативної, слідчої й судової практики тощо) з цієї проблеми для обґрунтування своїх теоретичних висновків і пропозицій по вдосконаленню чинного законодавства, що регулює оперативно-розшукову діяльність, низки норм кримінально-процесуального кодексу України, а також вироблення практичних рекомендацій щодо використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі.

Монографія Погорецького М.А. характеризується творчою новизною запропонованих автором наукових положень. На підставі проведеного дослідження в монографії обґрунтовуються теоретичні положення, які відповідають новій концепції кримінально-процесуального права, що визначає ступінь цивілізованості процесуальної системи, її відповідність ідеям та фундаментальним засадам правової держави, формулюються рекомендації вдосконалення чинного законодавства й низки відомчих нормативно-правових актів з питань використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному судочинстві, а також практики їх застосування з метою підвищення ефективності боротьби зі злочинністю й захисту прав, свобод і законних інтересів людини.

Заслуговує на підтримку авторське визначення поняття оперативно-розшукової діяльності як самостійного виду державно-правової правоохоронної діяльності, що здійснюється з метою попередження, припинення й розкриття злочинів уповноваженими на це державними органами та їх посадовими особами шляхом проведення комплексу організаційно-управлінських та оперативно-розшукових заходів із використанням встановлених відомчими нормативно-правовими актами форм та методів, що дає можливість визначити його співвідношення з контррозвідувальною та розвідувальною діяльністю спецслужб, оскільки недоліки законодавчого визначення цього поняття призводять до необґрунтованого змішування цих різних за своєю суттю видів державної діяльності.

Важливими як для теорії оперативно-розшукової діяльності, так і кримінального процесу є визначене М. А. Погорецьким поняття оперативно-розшукових заходів як сукупності узгоджених, взаємопов'язаних і поєднаних між собою загальною метою та завданнями дій уповноважених Законом "Про оперативно-розшукову діяльність" суб'єктів, що здійснюються переважно негласно шляхом використання оперативних сил, засобів, методів та форм, а також науково обґрунтована класифікація цих заходів, що дала можливість автору виробити науково обґрунтовані шляхи використання їх в інтересах кримінального судочинства.

Давши власне визначення поняття оперативно-розшукового пізнання, визначивши його сутність, об'єкт, засоби, методи та суб'єктів, автор робить слушний висновок, що це пізнання має самостійний характер і характеризує ОРД як самостійну пізнавальну діяльність, якій властиві особливі форми й засоби, що дозволяють пізнавати приховані, замасковані ознаки злочинної діяльності в умовах активної протидії осіб, які готують, вчиняють чи вчинили злочини, пізнавальному процесу суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. ОРД, будучи особливим засобом кримінально-процесуального пізнання, розширяє його пізнавальні можливості й сприяє прийняттю обґрунтованих кримінально-процесуальних рішень.

Автор уперше з урахуванням нової законодавчої та відомчої нормативно-правової бази дослідив оперативно-розшукові правовідносини, розкрив їхній зміст, властивості та показав їх взаємозв'язок з кримінально-процесуальними та іншими правовідносинами, що мають місце у досліджуваній сфері, вніс конкретні пропозиції щодо їх удосконалення при використанні матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі, що має теоретичне й практичне значення.

Відрізняється новизною авторське визначення поняття оперативно-розшукової інформації, матеріалів оперативно-розшукової діяльності та їх класифікація. Особливої уваги заслуговує пропонуваній автором порядок залучення матеріалів оперативно-розшукової діяльності до кримінальної справи в залежності від напрямів їх використання.

Фундаментальним є підхід автора до розробки наукових проблем використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності як підстав для проведення слідчих дій та отримання фактичних даних, які можуть бути використані як докази у кримінальній справі, а також для прийняття інших процесуальних рішень.

Слід відзначити те, що в рецензованій роботі автор уперше у теорії оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу вводить низку нових понять, що суттєво збагачує понятійний апарат цих наук.

Логічність, ясність і простота викладення матеріалу дає можливість рецензованій роботі служити гарним навчальним посібником для курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів і викладачів спеціалізованих навчальних закладів СБ, МВС, ДПА та ін., для юридичних вузів і факультетів Міністерства освіти і науки України, а також для практичних працівників: оперативних співробітників, слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів, які в ній можуть знайти багато нових і конструктивних рекомендацій, що значно підвищать рівень ефективності оперативно-розшукової й кримінально-процесуальної діяльності.

Внаслідок цього роботу М.А. Погорецького, з урахуванням її актуальності та спрямованості, можна з повним правом розглядати як ефективний засіб впливу на правосвідомість адресату: наукових, практичних працівників, курсантів та слухачів спеціалізованих юридичних навчальних закладів, їх методологічну та методичну орієнтацію.

Разом з цим, як і кожна значна праця з широкого кола дискусійних питань, рецензована монографія має спірні та недостатньо обґрунтовані положення. Так, наприклад, автор вдало визначив класифікацію оперативно-розшукових заходів, проте в роботі чітко не вказав шляхи використання окремих із них у кримінальному процесі. Вірно вказуючи серед засобів, що забезпечують законність використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі, прокурорський нагляд та судовий контроль, автор лише фрагментарно торкнувся цього актуального питання, а між тим воно, на наш погляд, при розкритті цієї теми заслуговує на більш докладне висвітлення.

У цілому ж рецензована праця як фундаментальне наукове дослідження, що є результатом плідного творчого пошуку автора, заслуговує на високу оцінку. Вона являє собою значний науковий та практичний інтерес для фахівців у сфері оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, кримінального процесу, криміналістики, а також усіх тих, хто цікавиться проблемами цих сфер науки і практики. Робота є вагомим внеском автора в теорію оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, кримінального процесу та інших наук кримінального циклу.

Бахін В.П. – професор кафедри кримінального права, кримінального процесу і криміналістики Національної академії державної податкової служби України, доктор юридичних наук, професор,

Карпов Н.С. – професор кафедри кримінального процесу Київського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

© В.П. Бахін, Н.С. Карпов, 2008

---

[1] Рецензія на монографію: *Погорецький М.А.* Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: Монографія. – Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. – 576 с.